

Tema a 4-a: Natura lui Dumnezeu și acțiunea sa

În fața Cuvântului lui
Dumnezeu care se revelează,
nu este loc decât pentru
adoratie și mulțumire; omul
cade în genunchi în fața unui
Dumnezeu care, fiind
transcendent, este interior
intimo meo.

23.10.2021

1. Cine este Dumnezeu?

De-a lungul istoriei, fiecare cultură și-a pus această întrebare, atât de mult încât primele semne de civilizație se regăsesc de obicei în sfera religioasă și cultică. Credința în Dumnezeu este primul lucru pentru oamenii din toate timpurile ^[1].

Diferența esențială este în ce Dumnezeu se crede. De fapt, în unele religii păgâne, omul se închina forțelor naturii ca manifestări concrete ale sacrului și avea o pluralitate de zei ordonată ierarhic.

În Grecia antică, de exemplu, divinitatea supremă dintr-un panteon de zei era, de asemenea, guvernată de o necesitate absolută, care cuprindea lumea și zeii înșiși ^[2].

Pentru numeroși cercetători ai istoriei religiilor, la multe popoare a existat o pierdere progresivă față de o „revelație primordială” a Dumnezeului unic; dar, în orice caz, chiar și în cultele cele mai degradate

se pot găsi în obiceiurile lor scilipiri sau urme ale unei adevărate religiozități: adorație, sacrificiu, preoție, ofrandă, rugăciune, aducere de mulțumire etc.

Rațiunea, atât în Grecia, cât și în alte părți, a încercat să purifice religia, arătând că divinitatea supremă trebuia identificată cu Binele, Frumusețea și Ființa însăși, ca sursă a tot ceea ce este bun, a tot ceea ce este frumos și a tot ceea ce există. Dar acest lucru sugerează și alte probleme, și anume înstrăinarea credincioșilor de Dumnezeu, căci divinitatea supremă era astfel izolată într-o autarhie perfectă, deoarece însăși posibilitatea de a stabili relații cu divinitatea era văzută ca un semn de slăbiciune. În plus, nici prezența răului, care pare oarecum necesară, nu este rezolvată, deoarece principiul suprem este legat de lume printr-un lanț de ființe intermediare, fără nicio soluție de continuitate.

Revelația iudeo-creștină a schimbat radical această imagine: Dumnezeu este prezentat în Scriptură ca fiind creatorul a tot ceea ce există și originea tuturor forțelor naturale. Existența divină precedă în mod absolut existența lumii, care este radical dependentă de Dumnezeu. Aici se află ideea de transcendență: între Dumnezeu și lume distanța este infinită și nu există o legătură necesară între ele. Omul și tot ceea ce a fost creat ar putea să nu fie și, în faptul de a fi, depind întotdeauna de altcineva, în timp ce Dumnezeu este și este prin El însuși. Această distanță infinită, această micime absolută a omului în fața lui Dumnezeu arată că tot ceea ce există este dorit de Dumnezeu cu voința și libertatea sa: tot ceea ce există este bun și este rodul iubirii (cf. Gen 1). Puterea lui Dumnezeu nu este limitată nici în spațiu, nici în timp, și de aceea acțiunea sa creatoare este un dar absolut: este iubire. Puterea sa este

atât de mare încât vrea să mențină relația cu creaturile sale; vrea chiar să le mântuiască dacă, din cauza libertății lor, acestea se îndepărtează de Creator. Prin urmare, originea răului trebuie pusă în legătură cu posibila folosire abuzivă a libertății de către om – ceea ce, de fapt, s-a întâmplat, așa cum este relatat în Geneză: cf. Gen 3 – , și nu cu ceva intrinsec materiei.

În același timp, trebuie să recunoaștem că, din cauza a ceea ce tocmai s-a subliniat, Dumnezeu este o persoană care acționează cu libertate și iubire. Religiile și filozofia se întrebau ce este Dumnezeu, dar prin revelație, omul este condus să se întrebe cine este Dumnezeu (cf. *Compendiu*, nr. 37); un Dumnezeu care iese în întâmpinarea sa și care îl caută pe om pentru a-i vorbi ca un prieten (cf. Ex 33,11). Atât de mult încât Dumnezeu îi dezvăluie lui Moise numele său: „Eu sunt cel ce

sunt” (Ex 3,14), ca dovadă a fidelității sale față de alianță și că îl va însoți în deșert, simbol al ispitelor vieții. Este un nume misterios ^[3] care, în orice caz, ne „face cunoscute bogățiile conținute în misterul său inefabil: numai El este, din totdeauna și pentru totdeauna, cel care transcende lumea și istoria. El este cel care a făcut cerul și pământul. Este Dumnezeu fidel, mereu aproape de poporul său pentru a-l salva. Este sfântul prin excelență, «bogat în milostivire» (Ef 2,4), gata mereu să ierte. Este ființa spirituală, transcendentă, atotputernică, veșnică, personală, perfectă. Este adevăr și iubire” (*Compendiu*, nr. 40).

Revelația este astfel prezentată ca o noutate absolută, un dar pe care omul îl primește de sus și pe care trebuie să-l accepte cu recunoștință și supunere religioasă. De aceea, revelația nu poate fi redusă la simple așteptări umane, ci merge mult mai

departe: în fața Cuvântului lui Dumnezeu care se revelează, nu este loc decât pentru adorație și mulțumire, omul cade în genunchi în fața uimirii unui Dumnezeu care, fiind transcendent, devine *interior*, *intimo meo* ^[4], mai aproape de mine decât eu însumi și care îl caută pe om în toate situațiile existenței sale: „Creatorul cerului și al pământului, unicul Dumnezeu care este sursa întregii ființe, acest unic *Logos* creator, această Rațiune creatoare, îl iubește personal pe om, ba chiar îl iubește cu pasiune și vrea la rândul său să fie iubit. Prin urmare, această Rațiune creatoare, care în același timp iubește, dă viață unei istorii de iubire (...), o iubire [care] se manifestă plină de o fidelitate și de o milă nepuizabile; este o iubire care iartă dincolo de orice limită” ^[5].

2. Cum este Dumnezeu?

Dumnezeul Sfintei Scripturi nu este o proiecție a omului, deoarece transcendența sa absolută nu poate fi descoperită decât din afara lumii și, prin urmare, ca rod al unei revelații, adică nu există o revelație intramundană propriu-zisă. Sau, cu alte cuvinte, natura, ca loc al revelației lui Dumnezeu ^[6], trimite întotdeauna la un Dumnezeu transcendent. Fără această perspectivă, nu ar fi fost posibil ca omul să ajungă la aceste adevăruri. Dumnezeu este în același timp exigent ^[7] și iubitor, mult mai mult decât ar îndrăzni omul să se aștepte. De fapt, ne putem imagina cu ușurință un Dumnezeu atotputernic, dar ne este greu să recunoaștem că această atotputernicie ne poate iubi ^[8]. Între concepția umană și imaginea revelată a lui Dumnezeu există, în același timp, continuitate și discontinuitate, pentru că Dumnezeu

este Binele, Frumosul, Ființa, cum spunea filozofia, dar în același timp acest Dumnezeu mă iubește pe mine, care nu sunt nimic în comparație cu El. Veșnicul caută vremelnicul, iar acest lucru ne schimbă radical așteptările și perspectiva noastră asupra lui Dumnezeu.

În primul rând, Dumnezeu este Unul, dar nu în sensul matematic, ca un punct, ci este Unul în sensul absolut al Binelui, al Frumosului și al Ființei din care totul provine. Se poate spune că El este Unul pentru că nu există un alt dumnezeu și pentru că nu are părți; dar în același timp trebuie spus că El este Unul pentru că este sursa întregii unități. De fapt, fără El, totul decade și se întoarce la neființă: unitatea Sa este unitatea unei Iubiri care este și Viață și dă viață. Această unitate este astfel infinit mai mult decât o simplă negare a multiplicității.

Unitatea duce la recunoașterea lui Dumnezeu ca fiind singurul adevărat. Mai mult, El este Adevărul, măsura și sursa a tot ceea ce este adevărat (cf. *Compendiu*, nr. 41); și aceasta pentru că El este tocmai Ființa. Această identificare este uneori temută, deoarece se pare că, spunând că adevărul este unul, orice dialog devine imposibil. De aceea este atât de necesar să considerăm că Dumnezeu nu este adevărat în sensul uman al termenului, care este întotdeauna parțial. Mai degrabă, în El, Adevărul se identifică cu Ființa, cu Binele și cu Frumosul. Nu este un adevăr pur logic și formal, ci un adevăr care se identifică cu Iubirea care este Comunicare, în sensul deplin: revărsare creatoare, exclusivă și universală în același timp, viață intimă divină împărtășită și participată de om. Nu este vorba de adevărul formulelor sau al ideilor, care sunt întotdeauna insuficiente, ci de adevărul realului, care în cazul lui

Dumnezeu coincide cu Iubirea. Mai mult, a spune că Dumnezeu este Adevăr înseamnă că Adevărul este Iubire. Acest lucru nu implică nicio teamă și nu limitează libertatea. Astfel, imuabilitatea și unicitatea lui Dumnezeu coincid cu Adevărul său, în măsura în care acesta este adevărul unei Iubiri care nu poate trece.

Astfel, se vede că, pentru a înțelege sensul propriu-zis creștin al atributelor divine, este necesar să se unească afirmația atotputerniciei cu cea a bunătății și a milei. Numai după ce ai înțeles că Dumnezeu este omnipotent și etern, te poți deschide la adevărul copleșitor că același Dumnezeu este Iubire, voința Binelui, izvorul întregii Frumusețe și al oricărui dar ^[9] Iată de ce datele oferite de reflecția filozofică sunt esențiale, chiar dacă în unele privințe insuficiente. Urmărind acest parcurs de la caracteristicile

percepute ca primare până la cele care pot fi înțelese doar printr-o întâlnire personală cu Dumnezeu care se revelează, ajungem să vedem cum aceste atribute sunt exprimate în termeni diferiți doar în limbajul nostru, în timp ce, în realitatea lui Dumnezeu, ele coincid și se identifică. Unicul este Cel Adevărat, iar Cel Adevărat se identifică cu Binele și Iubirea. Cu o altă imagine, se poate spune că rațiunea noastră limitată acționează puțin ca o prismă care descompune lumina în diferite culori, fiecare dintre acestea fiind un atribut al lui Dumnezeu, dar care, în Dumnezeu, coincid cu însăși Ființa sa, care este Viață și sursa întregii vieți.

3. Cum Îl cunoaștem pe Dumnezeu?

Din cele spuse până acum, putem ști cum este Dumnezeu din faptele sale: numai întâlnirea cu Dumnezeu Cel

care îl creează și îl mântuiește pe om ne poate revela că El este în același timp Iubire și izvorul a tot binele. Astfel, Dumnezeu este recunoscut nu numai ca un intelect – *Logos* la greci – care dă raționalitate lumii (până la punctul în care unii l-au confundat cu lumea, așa cum se întâmpla în filozofia greacă și cum se întâmplă din nou în unele filozofii moderne), ci și ca o voință personală care creează și iubește. Este vorba, așadar, de un Dumnezeu viu; într-adevăr, de un Dumnezeu care este Viața însăși. Astfel, ca Ființă vie, înzestrată cu voință, viață și libertate, Dumnezeu, în perfecțiunea sa infinită, rămâne întotdeauna incomprehensibil, adică ireductibil la conceptele umane.

Pornind de la ceea ce există, de la mișcare, de la perfecțiuni etc., se poate demonstra existența unei Ființe supreme care este sursa acestei mișcări, a perfecțiunilor etc.

Dar pentru a-L cunoaște pe Dumnezeu personal, care este Iubire, trebuie să-L căutăm în acțiunea Sa în istorie în favoarea omenirii și, din acest motiv, este necesară revelația. Privind la lucrarea Sa mântuitoare, descoperim Ființa Sa, la fel cum ajungem să cunoaștem treptat o persoană prin relațiile cu ea.

În acest sens, a-L cunoaște pe Dumnezeu constă întotdeauna și numai în a-L recunoaște, pentru că El este infinit mai mare decât noi. Toată cunoașterea despre El vine de la El și este darul Său, rodul deschiderii Sale, al inițiativei Sale. Prin urmare, atitudinea de abordare a acestei cunoașteri trebuie să fie una de profundă umilință. Nici o inteligență finită nu poate cuprinde pe Cel care este infinit, nici o putere nu-L poate supune pe Cel Atotputernic. Îl putem cunoaște doar prin ceea ce ne dăruiește, adică prin participarea la

bunurile sale, pe baza actelor sale de iubire față de fiecare dintre noi.

Prin urmare, cunoașterea noastră despre El este întotdeauna analogică: în timp ce afirmăm ceva despre El, în același timp trebuie să negăm că această perfecțiune este dată în El conform limitărilor pe care le vedem în creație. Tradiția vorbește de o triplă cale: a afirmării, a negării și a eminenței, în care ultima mișcare a rațiunii constă în afirmarea perfecțiunii lui Dumnezeu dincolo de ceea ce poate gândi omul și care este la originea tuturor realizărilor acestei perfecțiuni pe care le vedem în lume. De exemplu, este ușor să recunoști că Dumnezeu este mare, dar este mai dificil să realizezi că este și mic, pentru că în creație marele și micul se contrazic reciproc. Totuși, dacă ne gândim că a fi mic poate fi o perfecțiune, așa cum se vede în fenomenul nanotehnologiei, atunci Dumnezeu trebuie să fie și

sursa acestei perfecțiuni și, în El, această perfecțiune trebuie să se identifice cu măreția. Prin urmare, trebuie să negăm faptul că El este mic (sau mare) în sensul limitat care este dat în lumea creată, pentru a purifica această atribuire prin trecerea la eminență. Un aspect deosebit de relevant este virtutea umilinței, pe care grecii nu o considerau o virtute. Fiind o desăvârșire, virtutea smereniei nu numai că este posedată de Dumnezeu, dar Dumnezeu se identifică cu ea. Ajungem astfel la surprinzătoarea concluzie că Dumnezeu este Smerenie; astfel încât El nu poate fi cunoscut decât într-o atitudine de smerenie, care nu este altceva decât participarea la darul de Sine.

Toate acestea implică faptul că Dumnezeul creștin poate fi cunoscut prin sacramente și prin rugăciune în Biserică, care face prezentă lucrarea

sa mântuitoare pentru oamenii din toate timpurile.

Bibliografie de bază

- *Catehismul Bisericii Catolice*, nr. 199-231; 268-274.

- *Compendiul Catehismului Bisericii Catolice*, nr. 36-43; 50.

Lecturi recomandate

- Sfântul Josemaría, Omilia „Smerenia”, *Prietenii lui Dumnezeu*, nr. 104-109.

- J. Ratzinger, *Dumnezeul creștinilor. Meditații*, Ed. Sígueme, Salamanca 2005.

[1] Ateismul este un fenomen modern cu rădăcini religioase, în măsura în care neagă adevărul absolut al lui Dumnezeu, bazându-se pe un adevăr la fel de absolut, și anume, negarea existenței sale. Tocmai din acest motiv, ateismul este un fenomen secundar față de religie și poate fi înțeles ca o „credință” în sens negativ. Același lucru se poate spune și despre relativismul contemporan. Fără revelație, aceste fenomene de negație absolută ar fi de neconceput.

[2] Zeii erau supuși Sortii, care dirija totul cu o necesitate adesea lipsită de sens: de aici sentimentul tragic al existenței care caracterizează gândirea și literatura greacă.

[3] „Dumnezeu se revelează lui Moise ca Dumnezeul cel viu, «Dumnezeul lui Abraham, Dumnezeul lui Isaac, Dumnezeul lui Iacob» (*Ex 3,6*). Dumnezeu revelează, tot lui Moise, numele său misterios: «Eu sunt cel

care sunt (YHWH)». Numele inefabil al lui Dumnezeu a fost înlocuit deja din timpurile Vechiului Testament de cuvântul *Domn*. Astfel, în Noul Testament, Isus, numit *Domn*, apare ca Dumnezeu adevărat” (*Compendiu*, nr. 38). Numele lui Dumnezeu admite trei interpretări posibile: 1) Dumnezeu dezvăluie că nu este posibil să fie cunoscut, înlăturând din partea omului tentația de a profita de prietenia sa cu El, așa cum se făcea cu divinitățile păgâne prin practici magice, și afirmând propria transcendență; 2) potrivit expresiei ebraice folosite, Dumnezeu afirmă că va fi mereu cu Moise, pentru că este credincios și stă alături de cei care se încred în El; 3) potrivit traducerii grecești a Bibliei, Dumnezeu se manifestă ca însăși Ființa (cfr. *Compendiu*, nr. 39), în armonie cu intuițiile filozofiei.

^[4]Sfântul Augustin, *Confesiuni*, nr. 3, 6, 11.

^[5] Benedict al XVI-lea, Discurs la a IV-a Adunare eclezială națională italiană, 19 octombrie 2006.

^[6] Sf. Ioan Paul al II-lea, Enciclica *Fides et ratio*, 14-IX-1998, nr. 19.

^[7] Dumnezeu îi cere omului – lui Abram – să părăsească pământul făgăduit, să își părăsească valorile sale, se încredințează în cei mici, cere lucruri după o logică diferită de cea umană, ca în cazul lui Osea. Este clar că nu poate fi o proiecție a aspirațiilor sau dorințelor umane.

^[8] „Cum este posibil să ne dăm seama de acest lucru, să ne dăm seama că Dumnezeu ne iubește, și să nu devenim noi înșine nebuni de dragoste? Dumnezeu ne iubește: Atotputernicul, Cel care a făcut cerul și pământul” (Sfântul Josemaría, *E Cristos care trece*, nr. 144).

^[9] „Dumnezeu se revelează Israelului ca acela care are o iubire mai

puternică decât aceea a unui tată sau a unei mame față de copiii săi ori a unui mire față de mireasa sa. El, în sine însuși, «este iubire» (*1In* 4,8.16), care se dăruiește complet și gratuit și care „atât de mult a iubit lumea încât l-a dat pe Fiul său, unul-născut, ca lumea să fie mântuită prin el” (*In* 3,16-17). Trimițându-l pe Fiul său și pe Duhul Sfânt, Dumnezeu revelează că el însuși este răsplată veșnică de iubire” (*Compendiu*, nr. 42).

Giulio Maspero

.....

pdf | document generat automat din
<https://dev.opusdei.org/ro-ro/article/tema-a-4-a-natura-lui-dumnezeu-si-actiunea-sa/> (08.08.2025)